LEERNETWERK KIND & COMPLEXE OUDERRELATIES

E-magazine vervolg Scheiden zonder Schade – RegioLab Den Haag

HET BELANG VAN EEN LEERNETWERK: HARMKE BERGENHENEGOUWEN

VAN REGIOLAB NAAR LEERNETWERK: ANDERS DENKEN OVER DE AANPAK BIJ SCHEIDINGEN

HET LEERNETWERK KIND & COMPLEXE OUDERRELATIES: DE LEERNETWERK-TREKKERS AAN HET WOORD

ERVARINGSKENNIS INZETTEN: EEN OUDER VERTELT

LEERNETWERKEN IN HET SOCIAAL DOMEIN

LEERNETWERK ALS ONDERDEEL VAN WERKPLAATS SAMEN

COLOFON

INTERVIEWS Merel van Dorp

VORMGEVING Rosanne Gonçalves-Prins

EINDREDACTIE Mariska Klein Velderman

IN EEN LEERNETWERK KUN JE GELIJKWAARDIG ONDERZOEKEN WAT WERKT

Onderzoek naar ouders en kinderen in een complexe scheiding is er genoeg. En toch juicht Harmke Bergenhenegouwen van het Nederlands Jeugdinstituut (NJi) het net opgerichte leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties toe. 'Samen ontdek je écht wat er gebeurt en hoe het anders kan.'

'Stel je voor. De ouders van de achtjarige Jordy zijn verwikkeld in een moeilijke scheiding. Jordy is ondertussen steeds vaker boos – bij judo moest hij laatst een les overslaan, omdat hij uit woede een dreun uitdeelde toen hij verloor. De jeugdbeschermer maakt zich zorgen over de opvoeding en moet er tegelijk voor zorgen dat Jordy beide ouders blijft zien.

Traineren

Maar Jordy's moeder heeft net van haar behandelend psycholoog gehoord dat ze eerst tot rust moet komen en dan pas een besluit kan nemen over hoe ze de zorg voor haar zoon verdeelt met haar ex-man. De advocaat van Jordy's vader vindt dat ze de boel traineert en dat Jordy en zijn vader recht op een goede omgangsregeling hebben. Inmiddels heeft de basisschool contact opgenomen omdat Jordy's schoolprestaties achteruit hollen.

Je ziet dat verschillende professionals op beide ouders een appèl doen, terwijl die midden in een proces van rouw, verdriet en boosheid zitten om de scheiding. Iedere professional doet dat naar eer en geweten en vanuit de eigen taak en verantwoordelijkheid, Soms zonder te weten welke professional nog meer betrokken is. Het gevolg is dat de ouders én gestrester raken én uiteenlopende adviezen krijgen. En hulpverleners voelen zich machteloos.

"Professionals doen een appèl op ouders, maar die zijn gestrest, verdrietig en boos"

Gelijkwaardig

Daarom is het belangrijk dat er een leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties komt. Een netwerk waarin professionals uit zorg, onderwijs of juridische hoek, beleidsmakers, wetenschappers en ervaren ouders en kinderen onderzoeken hoe het beter kan.

"Als gelijkwaardige samenwerkingspartners in het leernetwerk leren we elkaars taal en insteek beter begrijpen"

En daarom is het zo belangrijk dat daar óók mensen met ervaring (zelf gescheiden of kind van gescheiden ouders) aan deelnemen. Op gelijkwaardig niveau. Samen kun je ontdekken wat er gebeurt in deze vaak langlopende scheidingszaken en reflecteren op de interacties tussen professionals onderling en met en tussen ouders.

Als je elkaar kent en elkaars insteek snapt, kun je kijken wat beter werkt. Het is dus belangrijk dat diverse organisaties en mensen met ervaring in zo'n netwerk zitten. Zo creëer je een gezamenlijke visie en werkwijze.
Het voordeel van zo'n regionaal leernetwerk is bovendien dat alle partijen meteen op de hoogte zijn van wat er in de omgeving mogelijk is aan hulp en steun.

Het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties in Haaglanden, Holland Rijnland en Midden-Holland is ontstaan uit een van de RegioLabs, onderdeel van het overheidsprogramma Scheiden zonder Schade dat tot en met 2021 liep. De doelen van de RegioLabs? Een brug slaan tussen zorg en recht om te kunnen doen wat werkt en inzetten op preventie. Zo is er geëxperimenteerd met een gezinsvertegenwoordiger die het hele traject meeloopt en coördineert. Bij de pilot contactverlies werd onder meer duidelijk dat verbinden en vertrouwen belangrijk is bij vastgelopen scheidingen in plaats van controle en beheersing.

De-escaleren

Als Nederlands Jeugdinstituut (NJi) juichen we de vervolgstap van de RegioLabs dan ook toe: om na deze pilots een leernetwerk op te richten om gezamenlijk, en nu mét ervaringskennis, een team te vormen. Als gelijkwaardige partner kun je in een leernetwerk elkaar leren begrijpen, elkaars taal straks beter snappen en ontdekken hoe je voorkomt dat scheidingen uit de hand lopen.

"Met ouders in het leernetwerk zorg je dat het gewone leven leidend is, niet hoe het stelsel is ingericht"

Toekomst

Want het is duidelijk dat we complexe scheidingen moeten voorkomen. Met 86.000 kinderen per jaar die horen dat hun ouders uit elkaar gaan en 10 tot 15 procent daarvan, van wie de ouders in een complexe scheiding belanden. Zeker vanwege de gevolgen daarvan voor kinderen, tot ver in de toekomst – denk aan kans op het behalen van een lager schoolniveau, gezondheidsproblemen, zelf later scheiden.

Een leernetwerk dwingt alle partijen om te luisteren naar en leren van elkaar, of je nu in de praktijk werkt, beleid maakt, onderzoek doet, onderwijs geeft of zelf te maken hebt of had met scheiding. Zo gaat het niet om wat er moet gebeuren, maar waarom. Die reflectie, op gelijkwaardig niveau in een leernetwerk, levert waardevolle inzichten en praktische handvatten op. Ik kijk uit naar de bevindingen.

SAMEN OP WEG NAAR EEN ANDERE MINDSET ROND SCHEIDEN

Hoe pak je problematische scheidingen anders aan? Met die vraag ging het RegioLab Den Haag van 2019-2021 aan de slag. De bevindingen leidden tot de wens om door te gaan als leernetwerk. Orthopedagoog-generalist Cora Bakker en GZ-psycholoog Marleen Heijsteeg onderzoeken graag verder hoe je inzet op verbinden, vertrouwen en eigen verantwoordelijkheid.

‘In de hele hulpsector zien we gezinnen waar de scheiding leidt tot ingewikkelde situaties. Maar wat we ermee kunnen, weten we niet goed’, vertelt Marleen Heijsteeg. ‘Allerlei projecten en methodieken zijn ontwikkeld, maar hoe zorgen we dat ze effectief worden ingezet? Ook zou juridische dienstverlening en de zorgverlening veel beter op elkaar afgestemd kunnen zijn.’

“Eerst moet je elkaars werkveld en verantwoordelijkheden begrijpen”

Met deze vragen startte in 2019 het RegioLab Den Haag. De rechtbank, Raad voor de Kinderbescherming, wijkteams, jeugdbescherming (GI, Gecertificeerde Instelling) en gemeenten wilden met elkaar zoeken naar een andere aanpak van scheidingen. Zodat professionals elkaar niet onbedoeld tegenwerken of niet van elkaar weten dat ze betrokken zijn bij de zaak en wat hun insteek is.

GZ-psycholoog Marleen Heijsteeg is samen met Cora Bakker, orthopedagoog-generalist bij Jeugdbescherming west, betrokken bij dit RegioLab, dat als voorloper kan worden gezien van het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties. Dit leernetwerk start per 2022.

Bakker: ‘Iedereen voelde de urgentie en alle professionals herkenden de frustraties over scheidingen die langdurig problematisch verlopen.’ Toch kostte het tijd om in het RegioLab te zoeken naar hoe het anders zou kunnen. ‘Eerst moesten we elkaars werkveld en verantwoordelijkheden beter leren begrijpen’, vertelt Bakker. ‘Dus legden we werkbezoeken bij elkaar af en praatten met elkaar om te snappen wat ieders invalshoek was.’

Loketten

De RegioLab-deelnemers observeerden dat ouders in scheiding telkens bij andere loketten langskomen waar ze telkens een deel van de vraag neerleggen, van advocaat tot wijkteam, zonder dat deze organisaties dat van elkaar weten. Zo ontstond het idee voor een gezinsvertegenwoordiger, die van begin tot eind bij de ouders blijft en het geheel helpt overzien. Het is een van de drie pilots die het RegioLab ontwikkelde.

Verder wilde het Lab in kaart brengen hoe het kan dat het contact tussen een ouder en kind verloren gaat en wat daarvoor de oplossing kan zijn. Uit de pilot contactverlies blijkt dat professionals daarin ook een cruciale rol spelen. Heijsteeg: ‘Het begint ermee dat er geen overeenstemming is, bijvoorbeeld over de

visie op ouderschap. De advocaat zegt: “Als er strijd is, kun je daarmee nog niet aan de gang. Eerst moet je de scheiding goed regelen.” Als psycholoog wil je vanwege de ontwikkeling van het kind juist zo snel mogelijk goed ouderschap realiseren.’

Dwang

‘In de pilots van het RegioLab merkten we dat dwang niet helpt om goed ouderschap of een goede verdeling tot stand te krijgen,’ stelt Bakker vast. ‘Controle en beheersing werkt niet om mensen in beweging te krijgen. In plaats van ouders dwingen, is het zinvoller om op zoek te gaan naar verbinding en vertrouwen.’

Bakker: ‘Als ouders zo lang in conflict zijn, is er vaak meer aan de hand. Je wilt snappen waardoor het conflict in stand blijft. Dat is essentiële informatie voor effectieve hulpverlening. Vaak speelt bijvoorbeeld angst een rol, door nare gebeurtenissen tijdens het huwelijk of al in de jeugd van een ouder. Of een ouder kampt met psychische problemen.’

“Een klap op de hamer bevordert veilig opgroeien niet”

Heijsteeg: ‘We keken in de pilot contactverlies vanuit het recht, jeugdbescherming, volwassen psychiatrie en systeemtherapie naar dezelfde casus. Uit dossieranalyse bleek bijvoorbeeld dat we te veel op een hoop gooien: gaat een casus primair over vragen rond veiligheid van de kinderen of over de scheidingsproblematiek? Dat maakt wel uit voor de aanpak natuurlijk! Gedurende de pilot hebben we dus regelmatig ingezet op deskundigheidsbevordering.’
Tenslotte was er nog een derde pilot vanuit de rechtbank: Procedure Gezamenlijke Toegang Ouders (PGTO). Daarbij dienen ouders gezamenlijk de scheiding in en vragen de rechter uitspraak te doen over de punten waar ze zelf niet uitkomen.’

Gedeeld inzicht

De drie pilots (PGTO, de pilot Specialist Contactverlies en de pilot Gezinsvertegenwoordiger) versterkten elkaar door een gedeeld inzicht. Hoe belangrijk het is om in te zetten op verbinding, vertrouwen en eigen verantwoordelijkheid van ouders en professionals.

Want het grote probleem bij scheidingen die moeizaam verlopen, is dat alle partijen in een reflex van controle en beheersen schieten. Met als achterliggend idee dat je zo beter in de smiezen kunt houden dat kinderen veilig opgroeien. ‘Maar een klap van de hamer over wie gelijk of ongelijk heeft, bevordert veilig opgroeien niet. Een duurzame samenwerking vraagt een andere mindset,’ zegt Heijsteeg.
Heijsteeg: ‘Zo ontstond de wens voor een nieuwe scheidingsroute. Een aanpak waarbij iedereen van begin af aan samenwerkt, kijkt naar wat wel goed gaat en eraan bijdraagt om de veerkracht van ouder en kind te versterken.’

Ook bleek hoe belangrijk het is om zo snel mogelijk te beginnen met een aanpak gericht op verbinden, vertrouwen en behoud van eigen verantwoordelijkheid. Heijsteeg: ‘De motivatie om de scheiding goed te laten verlopen, is het sterkst in het begin. Hoe langer de scheiding duurt, hoe langer gezinnen in onzekerheid verkeren.’

“In onzekere situaties kunnen mensen niet meer goed besluiten nemen”

Overlevingssysteem

‘Als je als mens in een onoverzichtelijke, ongewisse situatie verkeert, is je reactie: zoeken hoe je de situatie weer kunt beheersen. Mensen vallen terug op hun overlevingssysteem, kunnen eigenlijk helemaal niet meer zo goed besluiten nemen of goed reageren. Voor je het weet, gaat de professional met een verkeerde hulpvraag aan de gang en neemt de verantwoordelijkheid over.’ Uit onmacht, benadrukt Bakker. ‘En als de situatie niet verbetert, levert dat weer frustratie op bij ouders en professionals: want de hulpverlener was toch “de redder”?’

De bevindingen in het RegioLab waren aanleiding om met elkaar door te willen in een leernetwerk. Bakker: ‘De korte lijntjes zijn er, we kennen elkaar, kunnen de samenwerking bestendigen en meer partijen betrekken – ook ouders. We hebben al veel geleerd en hopen nog meer te leren met elkaar in deze regio. En het zou helemaal mooi zijn als wat wij ontwikkelen, voor alle gescheiden of scheidende ouders en kinderen in Nederland voor een betere aanpak zorgt.’

KETENBREED KIJKEN NAAR SCHEIDINGEN LEVERT NIEUWE IDEEËN OP

Bijna 50.000 relaties met minderjarige kinderen eindigen jaarlijks in een scheiding. Dat heeft gevolgen voor het welzijn van ouders én van hun kinderen. Zeker als een scheiding problematisch verloopt. Professionals en gemeenten krijgen dan met ingewikkelde vraagstukken te maken. Hoe kunnen alle betrokken partijen hier goed mee omgaan? Dat onderzoekt het net opgerichte leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelatie in de regio Den Haag.

Leernetwerk trekkers Wendy van Vliet, verlies- en rouwtherapeut en accountmanager bij het Kenniscentrum Kind en Scheiding en pedagoog, onderzoeker bij TNO en expert op gebied van scheiding, Mariska Klein Velderman, vertellen wat het leernetwerk gaat doen.

Waarom is het leernetwerk nodig?

Klein Velderman: ‘Het leernetwerk wil onderzoeken hoe we gezinnen rond scheiding het beste kunnen ondersteunen in de regio en uitwerken hoe we moeilijke situaties in de praktijk kunnen aanpakken. Want veel organisaties zitten met de handen in het haar als ouders langdurig met elkaar overhoopliggen. Zeker als kinderen het contact met een ouder (dreigen te) verliezen en niemand weet hoe het verder moet. Ondertussen hebben kinderen daar veel last van en kunnen er op lange termijn negatieve gevolgen van ondervinden. Hun schoolprestaties kunnen bijvoorbeeld omlaag gaan en ze kunnen problemen krijgen in vriendschappen en relaties.’

Het leernetwerk is een vervolg op het RegioLab

Van Vliet: ‘Eerder was ik betrokken bij het RegioLab Den Haag, waar we meer keken naar een nieuwe scheidingsaanpak, door een brug te slaan tussen zorg en recht en meer de-escalerend werken. In het Lab werkten we toe naar een andere zienswijze en aanpak, waarin we uitgaan van verbinden en vertrouwen (zie ook Samen op weg naar een andere mindset rond scheiden). Het RegioLab Den Haag liep van 2019 tot en met 2021 (er was ook een RegioLab Oost-Brabant) en viel onder het overheidsprogramma Scheiden zonder Schade. Het bestond uit professionals vanuit de rechtbank, advocatuur, de Raad voor de Kinderbescherming, de Gecertificeerde Instellingen (GI’s) en de preventieve en wijkteams in de regio Haaglanden, Midden-Holland en Holland Rijnland.
We ontwikkelden drie pilots voor een andere manier van omgaan met scheiding. Zo probeerden we in de ene pilot uit hoe we de deskundigheid van professionals konden bevorderen om meer verbinding en vertrouwen tot stand te brengen bij alle betrokkenen.
Verder experimenteerden we met een gezinsvertegenwoordiger, die het gezin van a tot z begeleidt en tijdens het scheidingsproces kan adviseren, verwijzen of het gezin een spiegel voorhouden. De derde pilot had als doel om contactverlies tussen kind en ouder te voorkomen.’
Klein Velderman: ‘Dat leverde prachtige resultaten op en dus ontstond de wens om de samenwerking na Scheiden zonder Schade voort te zetten. Een leernetwerk is daar een goede manier voor.’
Van Vliet: ‘Met het leernetwerk kunnen we met al de betrokkenen rond scheiding goed uitzoeken of een nieuwe zienswijze en aanpak echt werkt.’

Klein Velderman: ‘Bovendien haken meer partijen in de regio aan, ketenbreed. De stevige basis van vertrouwen en begrip tussen de professionals vanuit beleid, onderzoek, zorg en recht dragen eraan bij dat goede plannen ook echt doorgaan en blijven bestaan als ze effectief blijken.’

Wat gaat het leernetwerk doen?

Klein Velderman: ‘We betrekken nu ook ervaringsdeskundigen. Met elkaar onderzoeken we wat de gemeenschappelijke zienswijze vraagt van (aankomend) professionals. Herkennen ze de fasen in het scheidingsproces? Welke belemmeringen ervaren ze als ze willen werken vanuit vertrouwen en verbinden? Want dat is gemakkelijk gezegd, maar hoe doe je dat als jeugdbeschermer die verantwoordelijk is voor de veiligheid van het kind? Of als advocaat die de belangen van een ouder behartigt? Hoe kun je bijvoorbeeld vanuit de GGD al helpen de stress in gezinnen te verminderen en voorkomen dat scheidingen uitgroeien tot jarenlang getouwtrek waar niemand beter van wordt? Graag zouden we ook intervisie organiseren met professionals uit verschillende disciplines.’
Van Vliet: Een leernetwerk is een mooie manier om deze ingewikkelde opgaven op te pakken. En als de deelnemers in het leernetwerk overtuigd zijn van de aanpak, zijn zij meteen ook de ambassadeurs van die aanpak binnen hun eigen organisatie.
Klein Velderman: ‘Zij krijgen weer dilemma’s te horen van hun collega’s, waarover we weer kunnen nadenken in het leernetwerk. Het helpt enorm als alle betrokkenen scheiding zien als een grote verandering waarbij ze gezinnen begeleiden. Dat vraagt een ketenbrede, gemeenschappelijke taal.’

Welke rol heeft die gemeenschappelijke taal?

Van Vliet: ‘Termen als ouderonthechting of ouderverstoting klinken heftig, alsof er een van de twee “fout” is of schuldig. Zoek je een ander woord, zoals dreigend contactverlies, dan steek je automatisch al meer in op het zoeken naar verbinding en mogelijkheden om het contact juist niet te verliezen. Bovendien is er meer vanzelfsprekend aandacht voor verlies en rouw. Als je vanuit de zachte kant insteekt, kun je meer bereiken.’
Klein Velderman: ‘Ik zie al verschuiving plaatsvinden: gelukkig hebben we het niet meer over vechtscheidingen, maar over complexe scheidingen. Bela de Vries maakt onderscheid tussen soorten scheidingen: harmonie-, conflict- en blokkadescheidingen. Andere termen gebruiken zorgt ervoor dat je op een andere manier kijkt naar wat in de weg staat en dat je nieuwe mogelijkheden ziet om aan de slag te gaan.’
Van Vliet: ‘Wat niet meevalt, overigens. Want als je vanuit bijvoorbeeld de jeugdbescherming (GI) moet toezien op veilig opgroeien van kinderen, is je reflex om te controleren. Het vraagt dus echt een cultuuromslag van organisaties.’

Wat is een leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties?
Anders kijken naar complexe scheidingen, nadenken over wat nodig is, kennis en ervaring uitwisselen en bijscholen waar nodig. Dat doet het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties, dat bestaat uit een kerngroep van onderzoekers, professionals (van de preventieve kant tot de jeugdbescherming, zorg en recht), beleidsmakers en mensen met ervaringskennis (zelf gescheiden of kind van gescheiden ouders) in de regio Den Haag (Haaglanden, Midden-Holland en Holland Rijnland). Met elkaar doen ze kleine onderzoeken in de eigen organisaties en ontwikkelen bijpassende scholing. Verder organiseert het netwerk bijeenkomsten voor andere geïnteresseerden.

Zorgt één zienswijze en aanpak voor minder complexe scheidingen?
Klein Velderman: ‘Een scheiding is altijd complex door het verlies en de veranderingen die een gezin doormaakt. Een belangrijk doel voor mij is voorkomen dat kinderen erg veel last krijgen en houden van de scheiding. Je wilt kinderen helpen weerbaar worden en blijven, eraan bijdragen dat ze contact hebben met beide ouders en voorkomen dat ze worden blootgesteld aan conflicten tussen hun ouders.
Daarnaast hoop ik dat we als maatschappij scheiden meer zien als keuze voor een nieuwe weg in het leven, al is dat ingrijpend. Dat ouders zich niet schuldig voelen of de scheiding ervaren als falen en weten wat ze kunnen doen om de scheiding zo soepel mogelijk te laten verlopen. Verder hopen we dat de betrokken professionals zich bewust worden van de fasen en processen die daarbij horen en helpen ouders en kinderen te ondersteunen om er zo sterk mogelijk uit te komen.’

Waarom heet het netwerk Kind en Complexe Ouderrelaties?
Klein Velderman: ‘De situatie rondom scheiding is breder dan het proces van uit elkaar gaan. Dikwijls gaan er relatieproblemen aan vooraf en vaak komen er nieuwe partners in beeld en stief- of halfbroertjes en -zusjes. Die veranderingen raken kinderen en ouders ook.’

Wat hoopt het leernetwerk te bereiken?
Van Vliet: ‘Dat mensen in de omgeving van het gezin in scheiding zich bewust zijn van hun rol en wat zij positief kunnen bijdragen. Dat (ook) zij niet het conflict, maar het verlies centraal zetten. Een ouder mag boos, verdrietig en opgelucht zijn. De omgeving mag een ouder een spiegel durven voorhouden dat hij of zij misschien onredelijk reageerde.’
Klein Velderman: ‘Elke regio loopt tegen deze maatschappelijke vraagstukken rond scheiding aan. We hopen dat dit leernetwerk inspirerend is voor anderen om met elkaar te werken aan dit complexe probleem en om samen betere oplossingen te vinden.’

FACTSHEET LEERNETWERK KIND & COMPLEXE OUDERRELATIES

INTERVIEW KWARTIERMAKER LEERNETWERK KIND & COMPLEXE OUDERRELATIES

LEERNETWERKPAGINA KIND & COMPLEXE OUDERRELATIES

“VAN DE TEKSTEN IN EEN DOSSIER KOM JE NIET MEER AF”

Alsof het ene dominosteentje het andere in gang zet, zo verloopt de scheiding tussen Charlain en de vader van haar drie dochters. De ruzies worden erger, de betrokkenheid van hulpinstanties leidt tot meer problemen en uiteindelijk zelfs tot ondertoezichtstelling (OTS). Dat had anders gekund, denkt Charlain. In het leernetwerk denkt ze daarom mee hoe, vanuit haar perspectief.

‘In het begin van onze relatie was mijn man heel liefdevol. Maar hij wilde ook in het middelpunt van de belangstelling staan en altijd gelijk krijgen. Op feestjes was hij de ideale man; als vader was hij weinig betrokken. Tegen mij gedroeg hij zich vaak respectloos. Vanwege mijn geloofsovertuiging, wilde ik eigenlijk niet scheiden. Maar toen onze tweeling negen jaar was en onze oudste dochter elf, besloot hij dat we uit elkaar gingen. Hij was het met niets eens en zo stapten we al snel naar een advocaat.

Huilend

De eerste rechter wees ons hulp vanuit het vrijwillige kader toe. Dat liep niet goed. Ik vond het belangrijk dat onze dochters hun vader zouden blijven zien. Als hij niet thuis gaf tijdens de omgangsregelingen, kwamen de meiden huilend bij mij en maakte ik er maar een leuke dag van met hen. Hij vond dat ik ze daardoor tegen hem opzette. De school maakte zich intussen ook zorgen, lieten de docenten weten.

“Ik ga mijn dochter niet dwingen om haar vader te zien”

De jeugdbeschermer dacht gelukkig vanuit het belang van onze dochters en probeerde een middenweg te vinden. Het gaf mij ondertussen rust dat ik minder mails van mijn ex kreeg. Tot deze jeugdbeschermer weg ging. Toen begon de ellende.

Niet-meewerkende ouder

De nieuwe jeugdbeschermer dacht voor mijn gevoel veel minder vanuit de behoeften van de meisjes. In het dossier van mijn ex-partner, voor de rechtbank, stonden woorden als ‘ouderverstoting’, in het rapport van de Raad voor de Kinderbescherming ‘loyaliteitsconflict’. Zo werd ik de niet-meewerkende moeder, die de kinderen het contact met hun vader ontzegde. Ik snap wel dat het voor een jeugdbeschermer lastig is tussen twee die kijven, maar voor mij was het erg moeilijk.

De teksten in een dossier worden telkens geknipt en geplakt in het volgende rapport, merkte ik. Je komt er niet meer vanaf. Er tegenin gaan maakt je nog meer de boze moeder. Maar de rechter velt wel zijn oordeel op basis van die rapporten.

En weet je wat zo lastig is? De omgang was in het weekend en als er dan iets mis gaat, is geen enkele hulpverlener bereikbaar. Als tijdens gezamenlijke gesprekken mijn ex mij uitschold, schreef niemand dat op. Ik vond dat gek, want de rechter moet toch weten hoe hij met mij communiceert? Maar zei ik dat, dan was ik te kritisch en ging het daar niet om. De laatste jeugdbeschermer koos zelfs de kant van mijn ex.

"In het weekend zijn hulpverleners niet bereikbaar"

Dezelfde vragen

Op dit moment zijn we vier jaar verder en willen de kinderen hun vader even niet zien. Het had niet zo hoeven gaan. Dáárom zit ik in het leernetwerk. Om te vertellen hoe het is als een hulpverlener je beschrijft als een nare vrouw. Dat het geen zin heeft als professionals dezelfde vragen stellen, want die staan al in het dossier. Dat sommige feiten juist wél opgeschreven moeten worden. Dat ik niet nog een keer ga herhalen wat ik vind dat mijn ex fout doet, want dan maak ik hem onnodig zwart – óók niet in de rechtbank; de rechter kan toch lezen?

En dat, ook al jammer of jank je niet tijdens de rechtszaak, je hoopt dat er toch naar je wordt geluisterd. Verder doet het er niet toe hoe mijn verleden was en hoe de relatie was. Het gaat om het nu en nog meer om de toekomst.

"Ik hoop dat het tussen mijn ex en mijn meiden weer goed komt"

OTS voor ouders

Eigenlijk vond ik een OTS ook raar. Een kind krijgt OTS opgelegd, maar is het niet logischer om een OTS voor een of beide ouders uit te spreken? De kinderen en ik hebben in die tijd succesvol een hulpverleningstraject afgerond. Maar bij hun vader is weinig gebeurd. Het contact tussen de meiden en hun vader werd in die tussentijd maar een klein beetje beter. Wat heeft dat traject dan voor nut gehad? Moet hun vader niks bijleren of een beetje veranderen?

Intussen ga ik voor het eenoudergezag. De meiden hebben een klein beetje mailcontact met hun vader, ze geven zelf aan dat het zo even genoeg is. Als moeder hoop ik dat het wel weer goed komt tussen hen.

"Als je geen sterke vrouw bent, trek je deze situatie niet"

Strijd

Het gekke is: eerst is er een strijd tussen mij en mijn ex. Dan is er strijd tussen de jeugdbescherming en mij. Vervolgens is er strijd in de rechtbank. Ondertussen ben je jaren verder. Nog even los van de kosten die ik kwijt ben aan de rechtszaak en de stress dat je ergens een goede advocaat vandaan moet toveren. Als je geen sterke vrouw bent, trek je deze situatie niet. Gelukkig kon ik veel moed putten uit mijn geloof.
Hopelijk kan ik vanuit mijn ervaringen helpen nadenken over wat wel goed is voor iedereen. En met name voor kinderen. Want boven alles verdienen mijn lieve meiden een fijn leven, zonder zorgen.'

LEERNETWERKEN IN HET SOCIAAL DOMEIN

Kinderen van gescheiden ouders zijn onevenredig sterk vertegenwoordigd in alle vormen van jeugdhulp, jeugdbescherming en jeugdreclassering. Ondersteuning van deze gezinnen kan helpen problemen te voorkomen of beperken. Maar deze ondersteuning moet beter, vinden wetenschappers, hulpverleners, de rechtelijke macht, gemeenten en gezinnen. Enerzijds wordt ondersteuning verbeterd door het verder toepassen van de opbrengsten van het programma Scheiden zonder Schade. Anderzijds zijn aanvullende oplossingen nodig, bijvoorbeeld voor de samenwerking in de keten. Een organisatie-overstijgend leernetwerk blijkt een uitstekend vehicle om de complexe vraagstukken in het sociaal domein- zoals de hulp aan gezinnen in echtscheidingssituaties- te ontrafelen, innovaties te ontwikkelen en toe te passen in de praktijk. Bovendien ondersteunen leernetwerken het (informele) leren van de professional. Daarmee geven leernetwerken een impuls aan de professionele ontwikkeling in het sociaal domein.

Op deze plaats geven we handvatten voor het oprichten van een dergelijk leernetwerk. De basis daarvoor is het framework ‘Organisatie-overstijgende Leernetwerken in het Sociaal domein’, waarin TNO en Hogeschool Leiden wetenschappelijke inzichten en praktijkervaring hebben gevat over het opstarten en evalueren van organisatie-overstijgende leernetwerken. Dit vullen we aan met de praktijkervaringen bij het opstarten van het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties in de regio’s Haaglanden, Holland Rijnland en Midden-Holland.

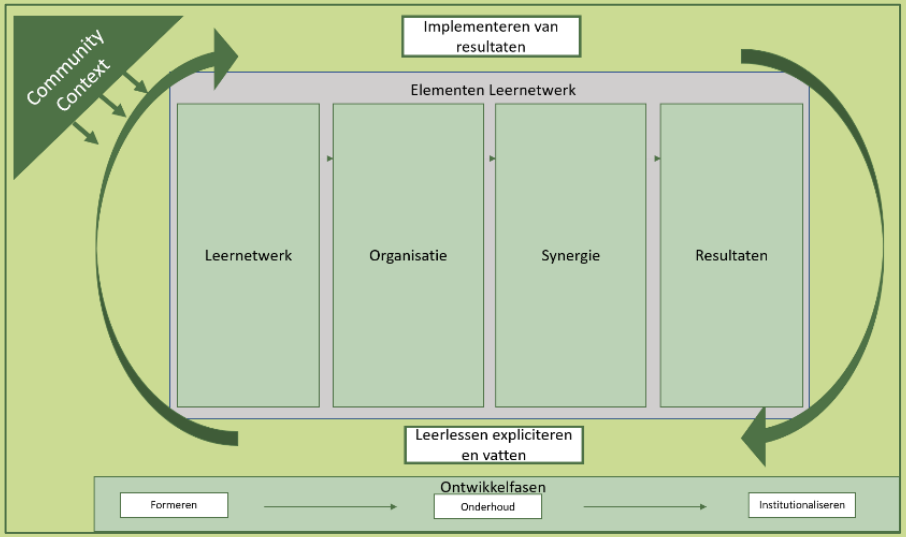

Framework Organisatie-overstijgende Leernetwerken in het Sociaal domein
Wil je meer weten over het voeren en evalueren van een organisatie-overstijgend leernetwerk? Lees er hier meer over of bekijk de toelichting van de ontwikkelaar hier.

Wat zijn Leernetwerken

Leernetwerken zijn groepen van mensen die zich bezighouden met A) het uitwisselen van hun kennis over een onderwerp B) het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe materialen of methodieken of C) met gezamenlijk onderzoek. De leden delen een bepaalde uitdaging (een formele taak, zorg of passie) en willen van elkaar leren hoe zij beter met deze uitdaging kunnen omgaan. In organisatie-overstijgende leernetwerken wordt samengewerkt over grenzen van organisaties heen. In een leernetwerk werken zo’n 5-20 personen vanuit betrokkenheid op het onderwerp, waaronder vaak gezinnen, praktijkprofessionals, gemeenten, hogescholen en kennisinstituten.

Voor wie?

De hier volgende informatie is geschreven voor gemeenten en organisaties uit zorg en recht die in een samenwerkingsverband de ondersteuning van gezinnen in een scheidingssituatie willen verbeteren.

EEN GOEDE START

Wil je ook een leernetwerk beginnen? Deze acties zijn nodig in de opstartfase, die vaak zes maanden duurt.

DE BASIS OP ORDE

- ☐ De initiator reageert op een kans of bedreiging.
  De **initiator** is een persoon die op basis van aanzien en (onafhankelijke) positie in het veld een boegbeeld is van het leernetwerk.
- ☐ Vorm een kerngroep
  Maak een analyse van potentiële partners:
  a) Vertegenwoordiging
     Deze bestaat uit representanten van stakeholders bij het maatschappelijke thema. Als niet alle stakeholders betrokken zijn, is de kans groot dat ontwikkelde innovaties niet gedragen worden. Vaak is een aanpak op maat nodig.
  b) Risico-bereidheid
     Binnen een organisatie-overstijgend leernetwerk worden risico's genomen om tot innovaties te komen; maak een analyse of de potentiële leden deze ruimte bieden.
  c) Verander-bereidheid
     Wat zijn de effecten van de gewenste verbeteringen voor de potentiële leden? Als de innovatie met zich meebrengt dat een lid minder werk/ aanzien krijgt, kan dat het ontwikkel- en implementatieproces frustreren.
- ☐ Sluit aan bij bestaande netwerken waar mogelijk
  Leernetwerken functioneren beter wanneer ze zijn ingebed in een duurzaam samenwerkingsverband.
- ☐ Organiseer de randvoorwaarden
  Organiseer financiering voor de opstartfase, in ieder geval voor de initiator en praktische ondersteuning voor organisatie en verslaglegging bijeenkomsten.

AAN DE SLAG

- ☐ Richt een tweede schil op
  Mochten er meer aanmeldingen komen voor deelname, kun je een tweede schil oprichten. Deze groep kun je benutten voor de verbreding van het draagvlak, bij onderzoek of bij het verspreiden van innovaties
- ☐ Formuleer een gezamenlijke ambitie en doelen
  Doorleef deze vanuit alle perspectieven binnen het netwerk. Het uitvoeren van een procesevaluatie kan daarbij helpen. De kans op een succesvol leernetwerk is groter wanneer de doelen aansluiten op de strategische koers van de leden.
- ☐ Zet in op eigenaarschap van de leden
  Neem tijd om elkaar te leren kennen. Kom ieders reden voor deelname te weten, zowel individueel als vanuit het organisatiebelang. Voer ook het gesprek over (co-)financiering van het leernetwerk.
- ☐ Zet in op communicatie
  Zichtbaarheid is cruciaal voor een organisatie-overstijgend leernetwerk. Ontwikkel een pakkende communicatie-uiting over de ambitie en doelen van het leernetwerk en zet actief in op de verspreiding onder leden en belanghebbende netwerken.

ROLLEN IN EEN LEERNETWERK

Een leernetwerk bestaat ten minste uit een initiator/trekker en deelnemers die in-kind een bijdrage leveren. De **trekker** doet de dagelijkse aansturing van het leernetwerk, heeft inhoudelijk gezag, een onafhankelijke positie, kan alle stakeholders aan zich binden en is in staat inhoudelijke en strategische verbindingen te leggen met andere projecten. De trekker maakt afspraken met de deelnemers en hun organisatie over doel en omvang van hun inzet. Daarnaast zijn er vaak betaalde medewerkers betrokken, denk hierbij aan een projectassistent of een communicatieadviseur.

RESULTATEN VAN DE OPSTARTFASE

- ☐ Een gezamenlijke ambitie, verander-, opleidings- en onderzoeksagenda waarop de leden commitment hebben uitgesproken
  Door te werken met de drie agenda's bedien je alle stakeholders uit het leernetwerk. De veranderagenda richt zich op de praktijk via het (door)ontwikkelen van regionale best practices, de opleidingsagenda richt zich op de opleiding van (toekomstige)professionals en onderzoekshiaten worden door wetenschappers opgepakt in de onderzoeksagenda.
- ☐ De uitwerking van de agenda's in een meerjarig programma
  Dit programma is met name gericht op het proces en nog open op de inhoudelijk invulling. Deelnemers van het leernetwerk bepalen immers samen de eigen weg. Echter, het bepalen van vaste activiteiten en beoogde resultaten maakt dat een leernetwerk doelgericht naar resultaten toewerkt
- ☐ Structurele financiering
  In deze financiering is ruimte voor het voeren van het leernetwerk en het invullen van ten minste de verander- en opleidingsagenda, dus ook voor praktijkgericht onderzoek en het ontwikkelen van opleidingsmodule(s).

EN VERDER

Met het doorlopen van deze stappen staat het leernetwerk op een stevige basis. Nu start het echte werk! Wat daar bij komt kijken kun je bekijken in de online tool.

KIJK HIER VOOR DE AGENDA'S VAN HET LEERNETWERK KIND EN COMPLEXE OUDERRELATIES

Ervaringen bij het opstarten van het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties

Mariska Klein Velderman heeft de volgende tips:

- ✓ Neem ruim de tijd voor kennismakingsgesprekken waarin je elkaar leert kennen.
- ✓ Ik was de kwartiermaker van het leernetwerk. We bouwden voort op de bestaande infrastructuren van het Scheiden zonder Schade-RegioLab, de regionale Kenniswerkplaats SAMEN en rond het thema complexe scheiding in de regio. De kwartiermakerrol werd daarbij vervuld in nauw contact en afstemming met accountmanager Wendy van Vliet van het Kenniscentrum Kind en Scheiding, en haar collega-leden van het RegioLab. Voordeel van het aansluiten bij bestaande infrastructuren is dat de samenwerking voor een deel al tot stand is gekomen en dat we deze kunnen versterken en verdiepen voor het nieuwe leernetwerk.
- ✓ Betrek mensen met ervaring (zelf gescheiden of kind van gescheiden ouders) al direct bij de opstartfase. Ik geloof dat het betrekken van ouders en jongeren de kans van slagen van veranderingen vergroot en mogelijkheden schept voor het daadwerkelijk oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Ouders en jongeren waarderen het als ze niet 'even' worden betrokken om hun zegje te doen als alles al is uitgedacht, maar daadwerkelijk als gelijkwaardige netwerkleden mee kunnen doen vanaf het begin.
- ✓ Uitdaging bij ons netwerk is het verbinden van zorg en recht in het leernetwerk. Eerder hielp daarbij het werken aan specifieke pilots op het vlak van zorg én recht. Mijn tip is om steeds expliciet aandacht te besteden aan de wederzijdse vragen. Daarbij wordt de ervaren meerwaarde van deelname door zorg en recht onderling gedeeld en worden allen steeds betrokken en geïnformeerd.
- ✓ Het was prettig om te werken aan een concrete programmering en beoogde opbrengsten. Dat maakte het ook makkelijker om het gesprek over financiering te voeren.

LEES HIER HET INTERVIEW MET DE INITIATOR VAN HET LEERNETWERK KIND EN COMPLEXE OUDERRELATIES

Meer weten?

Wil je weten hoe je een organisatie-overstijgende leernetwerk opzet om de hulp aan gezinnen in scheidingssituaties te verbeteren? Ben je geïnteresseerd in de werkzame elementen of wil je praktijkverhalen lezen? Kijk dan in deze online tool of neem contact op via noortje.pannebakker@tno.nl. In de tool vind je ook de verwijzingen naar de hier gebruikte literatuur.

WERKPLAATS SAMEN

Het leernetwerk Kind en Complexe Ouderrelaties maakt onderdeel uit van de Werkplaats SAMEN. SAMEN is een samenwerkingsverband in de zorg voor jeugd dat bestaat uit (toekomstige) praktijkprofessionals, ouders, jongeren, docenten en lectoren van hogescholen, gemeenteambtenaren en onderzoekers. SAMEN is een leer-, werk- en onderzoeksgemeenschap en actief in de regio's Midden-Holland (o.a. Leiden), Haaglanden (o.a. Den Haag, Delft, Zoetermeer) en Holland-Rijnland (o.a. Gouda). Samen pakken we, onder meer in leernetwerken, relevante maatschappelijke vraagstukken op.

SAMEN voor een gezond opgroeiende jeugd

Door gezamenlijk te onderzoeken, verbeteren we de praktijk en de opgedane kennis en ervaringen worden door toekomstige professionals benut. Dit doen we als SAMEN al sinds 2010, zo werken we aan een wereld waarin de jeugd gezond opgroeit en meedoet thuis, in de wijk en op school. We richten ons daarbij op complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals normaliseren, kwetsbare gezinnen en integraal werken. We worden gefinancierd door onze leden en ZonMw, de subsidient van onderzoek naar de zorg voor jeugd.

Leernetwerken

Binnen SAMEN werken we met leernetwerken aan complexe vraagstukken in de zorg voor jeugd. Leernetwerken zijn duurzame samenwerkingsverbanden van 5 tot 20 personen (zie Leernetwerken in het sociaal domein), waaronder (toekomstige) praktijkprofessionals, (ouders/ verzorgers van) jeugd, gemeenteambtenaren en onderzoekers. Door vanuit deze verschillende perspectieven ervaringen en kennis uit te wisselen, werken we aan de ambitie vanuit een gemeenschappelijke visie en taal, te leren, werken en innoveren. Ieders ervaring en kennis weegt daarbij even zwaar. Het Leernetwerk komt meerdere keren per jaar bij elkaar en elk jaar voeren we een onderzoeksopdracht uit. De opbrengsten uit deze onderzoeken en andere geleerde lessen uit het leernetwerk vertalen we naar opleidingsmodules. Ten slotte pakken we kennishiaten op in aanvullende onderzoeksubsidies.

Duurzaam samenwerken

Duurzaam samenwerken over organisatiegrenzen en sectoren heen is niet vanzelfsprekend. Daarom werken we ook aan het verstevigen van de positie van gezinnen en ontwikkelen we een aanpak voor organisatie-overstijgend samenwerken in leernetwerken. Wil je meer weten, neem dan vooral contact met ons op!

WERKPLAATS SAMEN IN TWEE MINUTEN